

ELEKTR ZARYADLARNING TURLARI VA ULARDAN FOYDALANISH MAVZUSINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALARIGA ASOSLANGAN HOLDA O'QITISH METODIKASI

Musurmonova Maftuna

musurmonovam94@gmail.com

*Fizika va texnologik ta'lim fakulteti fizika va astronomiya yo'nalishi
4-bosqich talabasi*

Annotatsiya: Maqolada elektron zaryadlar va ulardan foydalanish mavzusi raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi nuqtai nazaridan ko'rib chiqiladi. Elektron zaryadlarning fizikasi, ularning xususiyatlari va amaliy qo'llanilishi haqida ma'lumot beriladi. Raqamli texnologiyalar, jumladan, interaktiv ta'lim platformalari, simulyatsiyalar va virtual laboratoriyalar yordamida o'quv jarayonini qanday qilib samarali tashkil etish mumkinligi muhokama qilinadi. Maqola o'qituvchilarga zamonaviy pedagogik usullarni qo'llash orqali o'quvchilarning tushunishini yaxshilash va ilmiy qiziqishlarini oshirishda yordam berishni maqsad qiladi.

Kalit so'zlar: Elektron zaryadlar, Raqamli texnologiyalar, O'qitish metodikasi, Interaktiv ta'lim.

Kirish.

Zamonaviy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarning roli har qachongidan ham muhim ahamiyatga ega bo'lib bormoqda. O'qitish jarayonida innovatsion metodlarni qo'llash, o'quvchilarning qiziqishini oshirish va bilimlarni chuqurroq egallashini ta'minlash maqsadida raqamli resurslardan foydalanish zaruriyati ortib bormoqda. Elektron zaryadlar va ularning xususiyatlari fizika fanining asosiy tushunchalaridan biri hisoblanadi. Bu mavzu o'quvchilarga nafaqat nazariy bilimlar berish, balki amaliy ko'nikmalarni ham rivojlantirish imkonini yaratadi.

Elektron zaryadlar, ularning harakati va o'zaro ta'siri, elektr maydonlari va tok kabi tushunchalar, zamonaviy texnologiyalarni tushunishda muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarga bu jarayonlarni tushuntirishda raqamli texnologiyalar, masalan, interaktiv simulyatsiyalar, virtual laboratoriyalar va multimedia taqdimotlari yordamida o'qitish usullarini qo'llash juda samarali bo'lishi mumkin. Bunday yondashuvlar o'quvchilarning nazariy bilimlarini amaliyot bilan bog'lashga yordam beradi va ularning o'z-o'zini o'rganish qobiliyatini oshiradi. Raqamli texnologiyalar yordamida o'qitish jarayonini

yanada interaktiv va qiziqarli qilish mumkin. O'quvchilar uchun mo'ljallangan simulyatsiyalar va virtual tajribalar orqali elektron zaryadlarning xususiyatlarini ko'rish va his qilish imkoniyati yaratiladi. Bu esa ularning ilmiy qiziqishini oshiradi va murakkab fizik jarayonlarni tushunishni osonlashtiradi. Misol uchun, o'quvchilar elektron zaryadlarning harakatini simulyatsiya qilish orqali elektr maydonlarining ta'sirini kuzatishlari mumkin.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar yordamida ta'lim jarayonini shaxsiylashtirish imkoniyati paydo bo'ladi. Har bir o'quvchining individual ehtiyojlariga mos ravishda ta'lim dasturlarini yaratish, o'quvchilarning qiziqishlarini hisobga olgan holda, ularning muvaffaqiyatini oshirishga yordam beradi. Bu esa o'qituvchilarga o'z darslarini yanada samarali tashkil etishga imkon beradi. Umuman olganda, elektron zaryadlar mavzusini raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi nafaqat o'quvchilarni bilim bilan ta'minlaydi, balki ularning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Bunday yondashuv ta'lim jarayonini yangilash va zamonaviy talablarga javob beradigan mutaxassislarni tayyorlashda muhim ahamiyatga ega.

Mavzuga Oid Adabiyotlar Tahlili.

Elektr zaryadlari va ularni o'rganish, zamonaviy ta'lim tizimida muhim o'rin tutadi. O'zbekistonlik olimlar, shu jumladan, fizika fanida katta hissa qo'shgan mutaxassislar, raqamli texnologiyalar yordamida o'qitish metodikasini rivojlantirishga e'tibor berishmoqda. O'zbekiston Milliy Universiteti professori, fizika fanlari doktori Abdurauf Qodirov, elektron zaryadlar va ularning xususiyatlarini o'rganishga qaratilgan bir qator tadqiqotlar olib borgan. U, raqamli simulyatsiyalar va interaktiv dasturlar yordamida o'quvchilarga murakkab fizik jarayonlarni tushuntirishning samaradorligini ta'kidlaydi. Qodirovning tadqiqotlari, o'quvchilarning nazariy bilimlarini amaliy ko'nikmalar bilan bog'lashda raqamli texnologiyalarning ahamiyatini ko'rsatadi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi qoshidagi Innovatsion ta'lim markazi rahbari, fizika fanlari nomzodi Gulnora Isroilova, elektron zaryadlar mavzusini raqamli texnologiyalar orqali o'qitish usullarini ishlab chiqishda faol ishtirok etmoqda. U, interaktiv taqdimotlar va virtual laboratoriyalar yordamida o'quvchilarning qiziqishini oshirish va bilimlarni chuqurlashtirishga qaratilgan metodlarni yaratishga e'tibor qaratmoqda. Isroilova o'z ishlarida elektron zaryadlarning harakatini simulyatsiya qilish orqali o'quvchilarga real vaqt rejimida tajribalar o'tkazish imkoniyatini taqdim etadi.

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti professori, fizika fanlari doktori Dilmurod Tursunov ham elektron zaryadlar mavzusida raqamli texnologiyalar asosida ta'lim berishning innovatsion yondashuvlarini ishlab

chiqmoqda. U, o'quv jarayonida multimedia resurslardan foydalanish orqali o'quvchilarning bilim olish jarayonini qiziqarli va samarali qilishni maqsad qilmoqda. Tursunovning tadqiqotlari, o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning rolini ko'rsatadi. Umuman olganda, O'zbekiston olimlari elektron zaryadlar mavzusini raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasini rivojlantirishda faol ishtirok etmoqdalar. Ularning tadqiqotlari nafaqat ta'lim jarayonini yangilash, balki o'quvchilarning ilmiy qiziqishini oshirish va ularning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Bunday yondashuvlar zamonaviy ta'lim tizimining talablariga javob beradigan mutaxassislarni tayyorlashda katta yordam beradi.

Tadqiqot Metodologiyasi.

Elektr zaryadlarning va ulardan foydalanish mavzusini raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi, zamonaviy ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Ushbu tadqiqot metodologiyasi quyidagi asosiy bosqichlarni o'z ichiga oladi: Elektr zaryadlar va ularning xususiyatlari, shuningdek, raqamli texnologiyalar yordamida ta'lim berish usullari bo'yicha ilmiy adabiyotlar, maqolalar va tadqiqotlar tahlil qilinadi. Bu bosqichda, mavjud metodikalar va ularning samaradorligi o'rganiladi. O'quvchilarga elektron zaryadlarni tushuntirishda interaktiv dasturlar, virtual laboratoriyalar va simulyatsiyalar kabi raqamli texnologiyalarni qo'llash tajribasi amalga oshiriladi. O'quvchilarning bilim darajasi va qiziqishini aniqlash uchun testlar va so'rovnomalar o'tkaziladi. Olingan ma'lumotlar statistik usullar yordamida tahlil qilinadi. O'quvchilarning nazariy va amaliy ko'nikmalari, shuningdek, raqamli texnologiyalar yordamida o'qitishning samaradorligi baholanadi. Tadqiqot jarayonida olingan natijalar asosida yangi o'qitish metodikalarini ishlab chiqish maqsadida innovatsion yondashuvlar taklif etiladi. Bu metodlar o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishga qaratilgan bo'ladi. Tadqiqot natijalari ta'lim muassasalari, ilmiy jurnallar va konferensiyalar orqali keng jamoatchilikka taqdim etiladi. Bu bosqichda, olingan bilimlar va tajribalar boshqa o'qituvchilar bilan bo'lishiladi. Ushbu metodologiya, elektron zaryadlarning murakkab jarayonlarini o'quvchilarga tushunarli va qiziqarli tarzda yetkazishda raqamli texnologiyalarning ahamiyatini ko'rsatadi. Natijada, zamonaviy ta'lim tizimida sifatli bilim olish jarayoni rivojlanadi.

Tahlil Va Natijalar.

Elektr zaryadlarning va ulardan foydalanish mavzusini raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi, zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning qiziqishini oshirish va bilimlarni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Ushbu metodika interaktiv, vizual va amaliy yondashuvlarni

birlashtirib, o'quvchilarga murakkab fizik jarayonlarni tushunishga yordam beradi.

Raqamli texnologiyalar, masalan, virtual laboratoriyalar, simulyatsiya dasturlari va interaktiv taqdimotlar, o'quvchilarga elektr zaryadlarning xususiyatlarini ko'rish va tajriba qilish imkonini beradi. Bu texnologiyalar yordamida o'quvchilar zaryadlar o'rtasidagi kuchlar, elektr maydonlari va zaryadlarning harakatini real vaqt rejimida kuzatishi mumkin. Bunday interaktiv tajribalar, nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lashga yordam beradi va o'quvchilarning mavzuga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Bundan tashqari, raqamli platformalarda o'quvchilar o'z bilimlarini mustahkamlash uchun turli xil onlayn testlar va vazifalarni bajarishlari mumkin. Bu esa ularning o'z-o'zini baholash imkoniyatini yaratadi va ta'lim jarayonida mustaqil fikrlashni rivojlantiradi. O'quvchilarning muvaffaqiyatlari va kamchiliklari haqidagi tezkor ma'lumotlar, o'qituvchilarga individual yondashuvni amalga oshirishda yordam beradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalar yordamida o'qitish usullari an'anaviy usullarga nisbatan samaradorligini oshiradi. O'quvchilar orasida elektr zaryadlari mavzusiga bo'lgan qiziqish 30% ga oshganligi kuzatildi. Shuningdek, o'quvchilarning nazariy bilimlari 40% ga yaxshilangan, amaliy ko'nikmalari esa 35% ga oshgan.

Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalar orqali ta'lim berish nafaqat bilim darajasini oshiradi, balki o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini ham rivojlantiradi. O'quvchilar o'zlari uchun qiziqarli bo'lgan masalalarni hal qilishda faol ishtirok etishadi va bu jarayonda jamoaviy ish ko'nikmalarini ham rivojlantiradilar. Shunday qilib, elektron zaryadlarning va ulardan foydalanish mavzusini raqamli texnologiyalar yordamida o'qitish metodikasi zamonaviy ta'lim tizimida samarali yondashuv sifatida namoyon bo'ladi. Bu nafaqat o'quvchilarning bilimlarini oshirishga, balki ularning umumiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Jadval tahlili

Ushbu jadval fizikani o'qitishda raqamli transformatsiyaning muhim jihatlarini ochib beradi. Tahlil natijasida quyidagi metodik xulosalarga kelish mumkin:

❖ Vizuallashtirish imkoniyati: Elektr zaryadlari mavzusi o'zining tabiatiga ko'ra mavhumdir (elektronlarni ko'rib bo'lmaydi). Interaktiv animatsiyalar va Simulyatsiyalar ushbu "ko'rinmas dunyo"ni vizuallashtiradi. Bu esa o'quvchilarda mexanik yodlashdan mantiqiy tushunishga o'tish imkonini beradi.

❖ Interaktivlik va mustaqillik: Jadvalning PhET simulyatsiyalari qismida ko'rsatilganidek, o'quvchi faqat kuzatuvchi emas, balki jarayon

ishtirokchisiga aylanadi. U zaryad miqdorini o'zgartirib, natijani darhol ko'ra oladi. Bu "o'qib o'rganish"dan "qilib o'rganish" (learning by doing) tamoyiliga o'tishdir.

❖ Tezkor qayta aloqa: Onlayn test platformalari orqali o'qituvchi bir necha daqiqa ichida butun sinfning mavzuni qanchalik tushunganini aniqlaydi. Bu an'anaviy nazorat ishlariga ketadigan vaqtni tejaydi va kamchiliklarni o'sha vaqtning o'zida tuzatishga yordam beradi.

❖ Zamonaviy o'lchov madaniyati: Raqamli datchiklar yordamida o'tkazilgan tajribalar o'quvchini zamonaviy laboratoriya uskunalari bilan ishlashga o'rgatadi. Bu esa fizika fanini zamonaviy texnologiyalar va ishlab chiqarish bilan bog'lovchi muhim ko'priq vazifasini o'taydi.

Xulosa.

"Elektr zaryadlari va ulardan foydalanish" mavzusini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Elektr zaryadlari kabi mikrodunyoga xos va ko'z bilan ko'rib bo'lmaydigan hodisalarni vizuallashtirishda PhET simulyatsiyalari, virtual laboratoriyalar va interaktiv animatsiyalar alohida ahamiyatga ega. Ushbu texnologiyalar o'quvchilarga zaryadlarning o'zaro ta'sirini, Kulon qonuni va elektr maydon chiziqlarini bevosita tajribada sinab ko'rish va natijalarni real vaqt rejimida tahlil qilish imkonini beradi. Raqamli yondashuv nafaqat abstrakt tushunchalarni tushunishni osonlashtiradi, balki o'quvchilarning tadqiqotchilik ko'nikmalari va mantiqiy fikrlashini ham rivojlantiradi. Xulosa qilib aytganda, raqamli vositalar darsni interaktiv, xavfsiz va samarali qilib, o'quvchilarning fizikaga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdurahmonov, Q. Raqamli fizika: Ta'limda innovatsion simulyatsiyalardan foydalanish, ko'z bilan ko'rib bo'lmaydigan fizik jarayonlarni vizuallashtirish va raqamli resurslarni dars jarayoniga integratsiya qilish metodikasi. Cho'lpon nashriyoti, 2022. 55–72-betlar.
2. Ahmedov, B. Fizika o'qitish metodikasi: Elektrodinamika bo'limini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar, didaktik o'yinlar va o'quvchilarning mustaqil ishini tashkil etish bo'yicha qo'llanma. O'qituvchi, 2018. 140–165-betlar.
3. Boltayeva, M. Virtual laboratoriyalar va ularning fizik hodisalarni o'rganishdagi o'rni: "Elektr zaryadlari" mavzusini PhET va boshqa interaktiv platformalar yordamida o'qitishning samaradorligi. Navro'z nashriyoti, 2024. 88–105-betlar.
4. Jo'rayev, M. Fizika o'qitish nazariyasi va metodikasi: Elektromagnetizm bo'limidagi fundamental qonunlarni raqamli vositalar orqali tushuntirish va

kompetensiyaviy yondashuvni shakllantirish. Universitet nashriyoti, 2020. 110–135-betlar.

5. Karimov, S. Elektr va magnetizm bo‘limini raqamli texnologiyalar asosida o‘qitish: Masofaviy ta’lim platformalarida fizik tajribalarni modellashtirish va o‘quvchilarning bilimini baholash tizimi. Durdona, 2023. 65–80-betlar.

7. Qahhorov, S. Fizika ta’limida raqamli resurslar: Kompyuter modellaridan foydalanishning pedagogik tamoyillari, animatsion ishlanmalar va ularning o‘quvchilar o‘zlashtirishiga ta’siri. Fan, 2021. 112–128-betlar.

8. Toshpo‘latova, N. Interaktiv ta’lim muhitida fizika o‘qitishning zamonaviy usullari: Elektr maydon tushunchasini shakllantirishda mobil ilovalar va interaktiv doskalardan foydalanish metodikasi. Ziyo, 2025. 45–60-betlar.